

Биљана Папић

Фонд Завичајне збирке

Бања Лука, захваљујући својој дугој историји, следи за град са богатим и разноликим културним наслеђем. Поред библиотеке, своје учешће у културном развоју града имају: Музеј Републике Српске, Музеј савремене умјетности, Народно позориште Републике Српске, Дјечје позориште Републике Српске, као и једно од најстаријих културно-умјетничких друштава РКУД „Васо Пелагић“.

Светислав III Милосављевић
Министар за просвјетно-научно дело.

Портрет и аутограф Светислава Тисе Милосављевића.
(Из: Зоран Пејашиновић. *Бан Милосављевић* (Бања Лука, 2004).

„Доласком првог бана, Светислава Тисе Милосављевића (бановао 1929-1934), отпочело је златно доба Бање Луке, јер је град за свега десетак година постао богатији за многа монументална здања, као што су: Банска палата (Општина), Бански двор, Соколски дом, Дом краља Петра I Ослободиоца (Позориште), хотел „Палас“, Хигијенски завод а касније и Хипотекарна банка. Осим тога, асфалтиране су прве улице, завршени радови на Саборној цркви, сазирана Учитељска школа, Јеврејски дом и синагога, уређен Градски парк у коме је откривен и Споменик Петру Кочићу, покренуте су прве дневне новине и часописи, те изграђене десетине других привредних, управних, културних, просвјетних, стамбених, здравствених, социјалних, саобраћајних, вјерских и других објеката и институција које добрим дијелом и данас красе Бању Луку“⁸⁰.

Велика несрећа, коју је проузроковао разоран земљотрес 26. и 27. октобра 1969. године, зауставила је, на тренутак, даљи развој и живот у Бањој Луци. О овој природној катастрофи и данас свједочи Споменик на Тргу Крајине, чије казаљке стоје на 9 сати и 11 минута, обиљежавајући вријеме почетка земљотреса који је сигурно остао у сјећањима Бањолучана која сежу до тог времена. Поред људских жртава страдали су и објекти од значаја за овај град. Од културних установа, према статистичким подацима, уништено је 26 објеката међу којима и Библиотека. „U oblasti kulture srušeno je ili oštećeno 26 objekata. Stihija je sasvim razorila objekte Narodnog muzeja Bosanske Krajine, zgrade Dječjeg pozorišta, dva kina, prostorije KUD „Budućnost“ i pet seoskih domova, a znatne štete nanijela zgradama Narodnog pozorišta Bosanske Krajine, Narodne biblioteke „Petar Kočić“, jednog kina i Doma kulture. Pored toga, velika oštećenja pretrpjeli su spomenici kulture i NOR-a, među kojima Spomenik palim Krajišnicima na Šehitlucima, Partizansko groblje, Ferhadpašina džamija, Sahat-kula, Arnaudija džamija,

⁸⁰ Зоран Пејашиновић. *Бања Лука*. Бања Лука: Град Бања Лука, 2009, 58.

tvrđava Kastel, Franjevački samostan na Petrićevcu, manastir Gomionica, samostan u Trapistima i stari grad Voćas“.⁸¹ Након трагедије која је задесила ово подручје, убрзо су успјели санације те су створени услови и материјалне основе за отклањање посљедица разорног земљотреса. Помоћ је стизала из цијеле Југославије па је и Библиотека, селећи се из једног у други објекат, временом обновила свој рад.

Рад Библиотеке у првим данима након разорног земљотреса 26. и 27. октобра 1969.

УНЕСКО је на међународном плану установио основна начела о заштити културног наслеђа. Она подразумевају откривање националне баштине кроз препознавање националног идентитета. Тај идентитет, односно ти идентитети, јер их у сваком граду има више од једног, осликавају се у завичајним збиркама.

„Свест о томе да су завичајни фондови (завичајне збирке, одељења, одсеци) веома значајан сегмент библиотечког пословања и библиотечке струке уопште, присутна је, чини се, још од давнијих времена, како у свету, тако и код нас.

⁸¹ *Banjaluka 1969-1979*. Banjaluka: Glas, 1980, 17.

Пионирски завичајни фонд формиран је у Енглеској у народној библиотеци Њукасла 1884. године. Од тада њихов значај непрестано расте, те је данас, у 21. веку, још већи када живимо у време глобализације, а чињеница је да јавне библиотеке све више личе једна на другу, њихови фондови се највећим делом преклапају, а оно по чему се одликују управо су завичајни фондови“⁸².

Како Библиотека поред националне, матичне и универзитетске обавља и функцију народне, односно градске библиотеке за град Бању Луку, завичајни фонд заузима посебно мјесто међу њеним фондовима. „Prikupljanje, obrada, čuvanje i popularisanje štampane bibliotečke građe i drugih nosilaca informacija sa teritorije zavičaja jeste osnovni i trajni zadatak opštinskih narodnih biblioteka.“⁸³ Иако је одувјек постојала тенденција народних библиотека о сакупљању завичајних публикација, та врста фонда није имала посебан третман. Истанчан слух за завичајност имао је Бранко Обрадовић, библиотекар који је у Библиотеци радио у периоду од 1964. до 1979. године. Пратећи завичајно издаваштво и штампарство сачинио је каталог од постојећих публикација у овом фонду. Уједно, водио је рачуна о набавци књига које се нису, из неких разлога, сачувале у Завичајној збирци којој по Закону припадају, стварајући картотеку дезидерата са циљем да се Завичајна збирка уреди. Обрадовић је оставио у рукопису своју *Библиографију монографских публикација: (1885-1991)*, прву која се својим садржајем односи на Бању Луку. Библиографија, према уводним напоменама аутора, има 748 библиографских јединица које су сложене према Универзалној децималној класификацији, по угледу на *Библиографију Југославије за књиге, брошуре и музикулије*. Поред овог

⁸² Дејан Вукићевић. *Завичајни фондови*. Београд: Народна библиотека Србије, 2011, 17.

⁸³ Desanka Stamatović. *Zadaci i značaj zavičajnih fondova u opštinskim narodnim bibliotekama*. U: „Savjetovanje o zavičajnim zbirkaма u narodnim bibliotekama“. Sarajevo: Narodna biblioteka „Hasan Kikić“, 1987, 11.

драгоцјеног рукописа који се налази у Библиотеци, Бранко Обрадовић је аутор библиографије под називом *Библиографија часописа Коријен (1955-1959) - Путеви (1960-1974)*, 1975. године. У Завичајном одјељењу, налази се сачувана *Библиографска Гласа српског: 1943-2003*, коауторски рад Бранка Обрадовића и Јелене Слагало, објављене у издању Гласа српског у Бањој Луци, 2004. године.

Према подацима из бањолучког дневног листа „Глас“, од 22. јула 1991. године, рад на стварању прве Завичајне збирке у Народној и универзитетској библиотеци „Петар Кочић“ почео је 1990. Након увида у фонд и његовог детаљног прегледа, тадашњи референт за Завичајну збирку Јасна Ђузел, наводи да Народна и универзитетска библиотека „Петар Кочић“ тренутно посједује око пет хиљада наслова монографских публикација које чине дио Завичајног фонда. Донесене су многе значајне одлуке и раду се приступило озбиљно са много ентузијазма од стране радника и управе Библиотеке, међутим ратна времена која су убрзо услиједила, имала су негативан и отежавајући утицај на даљи рад проучавања и његовања завичајности. Тек уназад пар година, Завичајна збирка у Народној и универзитетској библиотеци Републике Српске поприма значајнију улогу и постаје важан и самосталан сегмент библиотечног пословања. Свакако, још много тога има да се ради и улаже, првенствено око сређивања фонда (велики проблем је смјештај с обзиром да се збирка непрестано шири), али учињен је значајан корак напријед. У питању је грађа од интереса за локалну средину у којој Библиотека дјелује.

Збирку чини прикупљена, сређена и обрађена књижна и некњижна грађа која се односи на културну, политичку и економску историју бањолучке регије. Завичајну грађу чине публикације о Бањој Луци, публикације настале у Бањој Луци, као и дјела бањолучких аутора објављена у свијету. Своје мјесто у овом фонду налазе и аутори који нису рођени на територији завичаја, али својим радом и доприносом овој средини чине дио ове колекције.

Рад на завичајној збирци и завичајној библиографији важан је сегмент библиотечке дјелатности који има своје предности, али и недостатке. „Завичајна bibliografija može da bude izvor za formiranje zavičajnog fonda, a zavičajni fond može da bude jedan od izvora za izradu zavičajne bibliografije“⁸⁴. С обзиром на значај и вриједност публикација које улазе у састав завичајних фондова, Завичајна збирка данас аутентично презентује живот Бање Луке и њене околине. Народна и универзитетска библиотека Републике Српске да би на правилан начин, поштујући законе и стандарде, водила и прикупила сву грађу од интереса за Бању Луку и њену ужу околину (ово је уједно грађа која чини завичајни фонд), осигурава пријем локалног обавезног примјерка. Служба набавке, стручне и техничке обраде библиотечке грађе врло је значајна за цијелокупан рад и развој Библиотеке. Обавезни примјерак, као један од видова набавке библиотечке грађе, уређен је законским прописима којим се издавачи, штампари или аутори обавезују да одређен број примјерака сваке публикације достављају националној библиотеци која ће ту грађу чувати као културно добро за садашња и будућа покољења. Слиједећи ову законску обавезу, националне библиотеке су дужне доставити по један примјерак свих наслова матичним библиотекама које такође имају задатак да трајно чувају ту грађу. На овај начин прати се издавачка дјелатност на територији завичаја што омогућава израду текуће националне библиографије Републике Српске.

Завичајни фонд, као саставни дио националног фонда, на располагању је корисницима у просторијама Библиотеке, односно у читаоницама намијењеним за те сврхе. С обзиром на специфичност и значај грађе, слободан приступ није могућ. Грађа је смјештена форматно по *numerus currensu*.

⁸⁴ Adela Leota. *Značaj i zadaci zavičajne bibliografije*. U: „Savjetovanje o zavičajnim zbirkama u narodnim bibliotekama“. Sarajevo: Narodna biblioteka „Hasan Kikić“, 1987, 29.

О Бањој Луци и њеној ужој регији, историји, култури и значајним личностима који су својим дјелима дали „боју“ овим просторима и оставили дубок траг, писали су и пишу многи ствараоци, грађани као и они који су изван њених граница али духовно везани за ова подручја. У самом врху литерарног стваралаштва налазе се: Иван Франо Јукић, Васо Пелагић, Петар Кочић, Бранко Ћопић, Насиха Капићић-Хаџић, Скендер Куленовић, а од савременика: Предраг Лазаревић, Бранко Милановић, Светозар Кољевић, Никола Кољевић, Ранко Рисојевић, Ђуро Дамјановић и многи други.

Ликовно стваралаштво у Бањој Луци, такође, има своју дугу традицију којом учествује у културно-умјетничком животу града. Од мноштва значајних имена, ограничени дужином текста, издвојићемо само нека: Божо Николић, Душан Симић, Ахмед Бешић, Бекир Мисирлић, Томислав Дугоњић, Алојз Ћирић, Мерсад Бербер, Омер Бербер и друга.⁸⁵

Иван Франо Јукић (1818-1857), хрватски фрањевац, просвјетитељ, етнограф, пјесник и књижевник, рођен је у Бањој Луци. *Сабрана дјела* Ивана Фране Јукића (I-III) представљају дио Завичајне збирке. Тугомир Алауповић, давне 1907. године пише: „Da se ikoliko odužimo mi u Bosni uspomeni marljivoga i nesretnoga Ilira iz Bosne, fra Iv. Frane Jukića, pokušao sam da mu napišem monografiju i prikazem u krupnim crtama njegov obilat rad oko pridizanja prosvjete u Bosni i Hercegovini prigodom pedesetogodišnjice smrti njegove“⁸⁶.

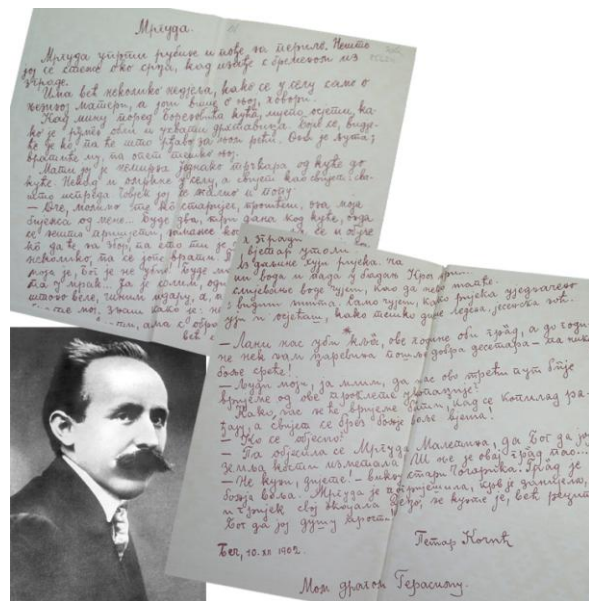
Васо Пелагић (1838-1899) је оснивач модерног школства у Бањој Луци и Српске читаонице као претече данашње библиотеке. Такође, био је управник Богословије у Бањој Луци. У Завичајном фонду налазе се значајна дјела која представљају

⁸⁵ Треба поменути да се у Библиотеци не налазе њихова дјела, али стварање завичајне колекције слика свакако је још један у низу задатака којем треба приступити.

⁸⁶ Tugomir Alaupović. *Ivan Frano Jukić*. Separatni otisak iz dvadesetprvog izvještaja Velike gimnazije u Sarajevu, Sarajevo: Zemaljska štamparija, 1907, 1

живот и рад Васе Пелагића: *Народни учитељ; Изабрани списи (1-3); Умовање чистог разума; Сто четрдесет година од оснивања Српске читаонице у Бањој Луци: (1868-2008)*, каталог изложбе аутора Радмиле Колунџије и друга.

Књижевни стваралац са ових подручја, симбол средине и њених људи и „сликар босанских планина“⁸⁷ свакако је Петар Кочић (1877-1916). Рођен у Стричићима код Бање Луке својим радом и залагањем стекао је глас истакнутог писца и народног трибуна.

Фотографија и аутограф Петра Кочића.

Многа његова дјела налазе се похрањена у Завичајном одјељењу Библиотеке: *Сабрана дјела (I – IV), Подвизи Симеуна ђака, Јаблан и друге приповијетке* и др. Њему у част, сваке године у Стричићима организује се културна манифестација *Кочићев збор*, мјесто сусрета великог броја умјетника из Републике Српске и

⁸⁷ Неђо Шиповац. *Записи о Петру*. Бања Лука: Академија наука и умјетности Републике Српске, 2011, 48.

региона. Изложбе о животу и раду Петра Кочића редовно се приређују у просторијама Библиотеке. Скендер Куленовић (1910-1978), пјесник, приповједач, драмски писац, романијер, есејист, критичар, путописац. Поезију је писао у рату па је у та немирна и несретна времена настала његова чувена поема *Стојанка мајка Кнежопољка*. У Завичајној збирци се налази више издања ове поеме. По завршетку рата бавио се политичким радом. Више пута биран је за народног посланика.

Бранко Ћопић (1915-1984), приповједач, пјесник и романијер, веома је цијењен и омиљен књижевник свих генерација. Посебно је популаран као писац за дјецу и омладину. „Генерације су одрасле на Ћопићевој литератури и међу читаоцима влада убеђење да је у питању књижевник који још увек живи међу читалачком публиком. Упознавши их у детињству, Ћопићевим делима се и одрасли радо враћају.“⁸⁸ Дјела Бранка Ћопића и његове фотографије, заузимају значајно мјесто у Завичајној збирци: *Испод змајевих крила* (приповијетке), *Орлови рано лете* (роман), *Магареће године* (роман), *Јежева кућица* (пјесме за дјецу), и др. Одајући почаст овом великану српске књижевности Народна и универзитетска библиотека Републике Српске се, уз Институт за славистику универзитета Карл-Франц у Грацу, појављује као носилац међународног пројекта *Лирски, хумористички и сатирички свијет Бранка Ћопића (2011-2016)*.

Предраг Лазаревић (1929), јавни културни и политички радник, књижевни критичар и теоретичар, рођен је у Бањој Луци. Обављао је разне просвјетне и културне дужности: професор Гимназије и Учитељске школе, управник Народног позоришта,

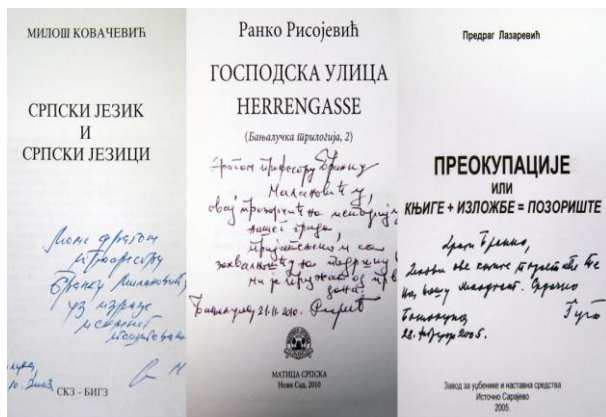
професор Више педагошке школе, а функцију директора Народне и универзитетске библиотеке „Петар Кочић“ обављао је у периоду од 1989. до 1999. године. Био је члан редакције бањалучких часописа: *Коријен, Путеви, Прилози за наставу српскохрватског језика и књижевности*, као и тузланског часописа *Позоришта*. Послије рата учествовао је и у политичком животу, а данас је члан Сената Републике Српске. Својом богатом биографијом, значајним доприносима, прије свега, за свој град и суграђане, дјела професора Предрага Лазаревића заузимају значајно мјесто у Завичајном фонду.

Бранко Милановић (1930-2011), књижевни историчар и критичар. Рођен је у Бањој Луци. Након студија једно вријеме је радио као средњошколски професор у свом родном граду, затим дуго година као универзитетски професор на Филозофском факултету у Сарајеву, да би се, након избијања рата, поново вратио у Бању Луку. Бавио се културно-просвјетним радом: уређивао је часописе *Путеви* и *Коријен*, био је директор Института за изучавање југословенских књижевности у Сарајеву, изабран је за дописног члана Академије наука и умјетности Републике Српске и Сената Републике Српске. Академик Милановић је својим „будним оком“ као књижевник и културни и просвјетни радник пратио рад наше Библиотеке па је, давне 1960. године, на себи својствен начин о томе изнио мишљење у часопису *Крајишке новине*: „Многи од нас смо у нјој провели небројено много тихих и незаборавних часова рада и читања, храбрили се и учили кроз многе „њене“ knjige, па зато не можемо бити равнодушни пред њеном даљњом судбином. Svjesni смо pri том da poslovi koje ona zahtijeva ne mogu biti posvršavani preko noći. Zato nisu dovoljne snage nekolicine, to je jedno od onih djela u koje svaki naraštaj teba da uzida svoj dio. No o tom tihom i ponekad jedva primjetnom kretanju kojim mali i veliki „svjetovi“ knjiga postojano brode iz života jedne generacije u životnu luku druge, često iskrsavaju valovi stihije. Pred tom opasnošću može pomoći samo

⁸⁸ Марина Токин. *Заступљеност Ћопићевог стваралаштва у наставном плану и програму српског језика за основну школу (некад и сад)*. У: *Поетика, стилистика и лингвистика Ћопићевог приповједања*, Бања Лука: Народна и универзитетска библиотека Републике Српске; Грац: Институт за славистику универзитета Карл-Франц, 2012, 129.

pregalački rad i oči što streme u budućnost“⁸⁹. Породица академика професора др Бранка Милановића поклонила је Народној и универзитетској библиотеци Републике Српске значајну колекцију књига која ће своје мјесто наћи у фонду као посебна цјелина, засебно обрађена и сачувана за будућа покољења.

Светозар Кољевић (1930), књижевни историчар, есејист и преводилац. Рођен је у Бањој Луци. Дуго година радио је као професор на Филозофском факултету у Сарајеву, гдје је предавао енглеску књижевност. По избијању рата 1992. године прелази у Нови Сад настављајући свој рад на

Посвете истакнутих бањолучких књижевника академику професору др Бранку Милановићу (Библиотека цјелина Бранка Милановића)

Филозофском факултету. Као истакнути културни радник, члан је Српске академије наука и умјетности у Новом Саду и редован члан Академије наука и умјетности Републике Српске. Његова значајна дјела сачувана су у Завичајном фонду: *По белом свету, Његош у енглеској и америчкој култури, Виђења и сновиђења* и друга.

⁸⁹ Branko Milanović. *Biblioteke tiho putuju...*U: Krajiške novine. God. 8, br. 337, 1960, 5.

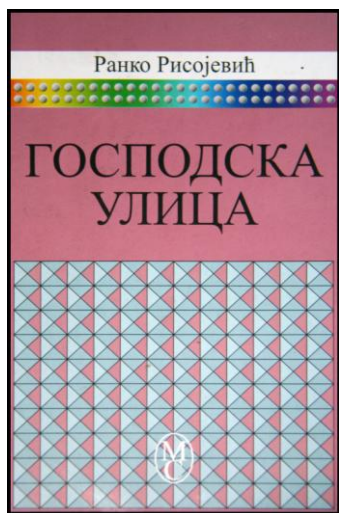
Насиха Капиџић-Хаџић (1932–1995), пјесни-киња, прозни писац и уредник, рођена је у Бањој Луци. Позната је као дјечји писац и заступљена у школској лектири. Њена дјела, која смо као дјеца читали и којих се сјећамо, такође су пронашла своје мјесто у Завичајном фонду: *Врбаска усаванка* (поезија); *Глас дјетињства* (позоришна представа за дјецу); *Лете, лете ласте*, (поезија); *Маскембал у шуми* (поезија); *Скривена прича* (сликовница) и друга.

Никола Кољевић (1936–1996), књижевни критичар и теоретичар, политички радник, публициста и преводилац, рођен је у Бањој Луци. Био је уредник часописа *Путеви*, члан уредништва часописа *Израз* у Сарајеву и дугогодишњи професор Опште књижевности и театрологије на Филозофском факултету у Сарајеву. Бавио се теоријом поезије и критике и шекспирологијом. Осим бројних критика о савременим писцима, изучавао је Шекспирове трагедије. Писац је драме *Вечера пред пут*, која је извођена у Камерном театру 55 у Сарајеву. Професор Никола Кољевић, био је и политички ангажован у Предсједништву Босне и Херцеговине, а једно вријеме обављао је функцију потпредсједника Републике Српске. Дјела овог истакнутог културног и политичког радника красе Завичајно одјељење: *Отаџбинске теме, Андрићево ремек-дело, Од Платона до Дејтона* и друга.

Коља Мићевић (1941), књижевник, преводилац и уредник у издавачкој дјелатности *Гласа*. Рођен је у Бањој Луци гдје је завршио основну и средњу школу. Дипломирао је у Београду на Филолошком факултету, Одсјек свјетска књижевност, а данас, као слободан умјетник, живи у Паризу, с повременим боравцима у свом родном граду. Коља Мићевић је наш најпродуктивнији преводилац, објавио је преко стотину књига превода од којих читав антологијски корпус француске поезије од њених почетака до данашњих дана. Велики број пјесам наших аутора (Бранко Радичевић, Петар Петровић Његош, Тин Ујевић, Јован Дучић, Алекса Шантић и други), захваљујући његовом преданом залагању и раду,

преведене су на француски језик. Посебан преводилачки подухват је превод Дантеове *Божанствене комедије* (*La Comedie*, 2005). Треба поменути и његов преводилачки рад са енглеског и шпанског језика (Е. А. ПО, Ф. Г. Лорка и др.).

Ранко Рисојевић (1943), пјесник, приповједач и романсијер. Након завршеног Природно-математичког факултета у Сарајеву, једно вријеме је радио као средњошколски професор у Бањој Луци, био је уредник издавачке дјелатности и одговорни уредник часописа за књижевност и културу „Путеви“, затим директор Галерије ликовних умјетности, а потом и директор Народне и универзитетске библиотеке Републике Српске. Био је један од активних учесника на Сајму књига у Солуну гдје је представљена и Република Српска. Своје излагање на тему *Специфичности српске књижевности у Босни и Херцеговини*, изнио је у дискусији на Факултету Македонија – Одјељење за балканске, славенске и оријенталне студије. Својим изузетним стваралаштвом, богатом биографијом и значајним доприносима средини у којој проводи већи дио свог

Ранко Рисојевић. *Господска улица* (Нови Сад, 2010).

живота и рада, дјела овог књижевника заслужују значајно мјесто у фонду Завичајне збирке. Из богатог опуса издвојићемо неке наслове: *Господска улица* (роман награђен годишњом наградом Удружења књижевника Српске - Подружница Бања Лука и Града Бање Луке); *Босански целат* (роман); *Иваново отварање*, (роман); *Симана* (роман); *Самоћа, молитве* (поезија); *Археолог* (роман); *Врата таме* (поезија); *„Велики математичари* (биографије значајних математичара у свијету) и др.

Исмет Бекрић (1943), књижевник, преводилац и новинар. Рођен је у Бањој Луци. Радио је као уредник у издавачкој кући *Глас* и члан је Удржења књижевника Босне и Херцеговине. Многа његова дјела налазе се у Завичајном фонду, од којих је велики број поезије намијењене дјеци: *Јесен у граду*, *Пијетлов будилник* и др., као и антологија поезије и прозе *Бањалучки жубори*, чији је приређивач.

Ранко Павловић (1943), пјесник, приповједач, романсијер. Једно вријеме радио је као новинар *Ослобођења* и *Гласа*. Био је директор и главни и одговорни уредник дневног листа *Глас српске*. Овај плодан и разноврстан писац, познат по причама и драмским текстовима за дјецу, добитник је књижевне награде „Станко Ракита“ од стране Удружења књижевника Српске. Ранко Павловић велики дио свог живота борави и ради у Бањој Луци па многа његова дјела, као и дјела његових савременика и оних који су стварали раније, налазе се похрањена у Завичајном фонду: *Воз, тата и новине* (приче за дјецу); *Моћ дивље оскоруше* и *друге бајке*; *Школа јахања* (роман); *Расту брже, то је лако* (поезија за дјецу) и друга.

Ранко Прерадовић (1944), пјесник и новинар. Радио је као дописник из Босне и Херцеговине за београдски лист „Младост“ и као бањолучки новинар за сарајевски лист „Ослобођење“. Уредник је у дневнику „Фокус“. Многа његова дјела сачувана су у Завичајном одјељењу: *Неприступачан себи* (поезија); *Песме које нисам преболео*, *Замисао сунца* (поезија) и друга.

Ђуро Дамјановић (1945-2009) рођен је у селу Голешу код Бање Луке. Након завршеног Филолошког факултета у Београду, као истакнути љубитељ писане ријечи, враћа се у родни град у којем наставља рад на издавању значајних књижевних дјела. Аутор је бројних збирки приповједака, пјесама, романа, а показао је и своју наклоност према дјечјој литератури. Овај чувени „бањолучки боем“ за себе је знао рећи да је пјесме почео писати од свог раног дјетињства, а завичај, за који је био нарочито везан, није био само мјесто његовог рођења него и непресушан пјеснички извор. У част овом великом умјетнику писане ријечи, једна од награда Удружења књижевника Српске носи његово име. Прва награда „Ђуро Дамјановић“ додијељена је истакнутом професору и књижевнику Предрагу Лазаревићу за најбољу књигу године *Андрић у Босни* (2011). Многа Дамјановићева дјела налазе се у Завичајном фонду: *Плач мајке* (поема); *Источно од неба* (поезија); *Портрет писца* (анегдоте); *Магла у рукама* (приповијетке) и друга.

Ирфан Хорозовић (1947), књижевник и уредник у издавачкој дјелатности *Гласа*, рођен је у Бањој Луци. Након завршене основне и средње школе, одлази у Загреб гдје је дипломирао на Филозофском факултету на Одсјеку за компаративну књижевност и југославенске језике и књижевност. Многи његови драмски текстови извођени су на радију, телевизији и позоришту. Од дјела, која су сачувана у Завичајном фонду, можемо издвојити: *Калфа*, (роман); *Мађионичар из пријестолнице домина* (роман за дјецу), затим, аутор је текстова за бањолучки часопис „Путеви“ па се овом приликом могу навести неки наслови из каталога Библиотеке: *Фениксове очи*, *Сличан човјек* и др. Ирфан Хорозовић добитник је бројних награда од којих се издвајају: награда Града Бање Луке (1980), награда Удружења књижевника Босне и Херцеговине (1988) и друге.

Предраг Бјелашевић (1953), пјесник, приповједач и драмски писац. Рођен је у Бањој Луци. Већи дио свог живота посветио је позоришту

најмлађих, тако да је аутор многих драмских текстова, сценарија и драматизација за Дјечје позориште, чији је и дугогодишњи директор. Углавном се посветио писању поезије и прозе чији су се наслови нашли сачувани у Завичајном фонду: *Приче из Брклбрлка* (кратка проза); *Под крошњом трошног дрвета*, (поезија); *Говор, тишина* (поезија); *Рз Брзотрз и чачкалица Софија* (поезија за дјецу) и други.

Боро Капетановић (1953), пјесник и прозни писац. Живи и ради у Бањој Луци, а његова дјела налазе се сачувана у фонду Завичајног одјељења: *Шампиони паланачких тротоара* (кратка проза); *Лирика рата* (поезија); *Приче са споре реке* (кратка проза); *Цез рата* (збирка ратних пјесама); *Песме о Санском Мосту*; *Нису ласте будаласте* (пјесме за дјецу) и друга.

Поменути су само нека имена стваралаца којих је, наравно, много више. Сви они, својим радом и залагањем, заслужују значајно мјесто у Завичајној збирци Библиотеке, којој су пружили и пружају оно што најбоље знају, а то су њихова дјела заувјек похрањена у једном посебном и значајном кутку ове Установе.

Поред књижевника, Бања Лука је град богат и ликовним ствараоцима. Овом приликом издвојићемо само нека имена, мада је њихов број много већи.

Шпиро Боцарић (1876–1941), рођен је у Будви. Сликањем се почео бавити веома рано па је у том смјеру било и његово школовање, најприје у Венецији 1894. године гдје је похађао Студио школе за цртање, а сљедеће 1895. године, уписао се на Институт лијепих умјетности. Поред сликарства, Боцарић је био заинтересован за проучавање народног стваралаштва. У Бању Луку долази 1914. гдје се, као немиран дух, укључује и у политички живот града као члан уредништва листа *Јединствена држава*. Веома је запажана његова улога у културном животу Бање Луке. „Отварање позоришта 1930. године кроз које су прошла велика глумачка имена и на чијој сцени су играна најбоља драмска дјела и Етнографског музеја исте године, уврстили су Бањалуку у значајан

културни центар. За првог управника Музеја постављен је Шпиро Боцарић⁹⁰. Тако се Боцарић, поред сликарства, почео бавити и новинарством и литературом. Сарађивао је у: *Босанској вили*, *Српској ријечи* и *Отаџбини* па је тај његов ангажман утицао на пријатељство и дружење са Петром Кочићем и другима који су били активни у то вријеме и као књижевници и национални борци. Нарочито се занимао за етнографију која ће утицати на наше сазнање о народу и његовој култури. Путујући по Босанској Крајини, Боцарић је биљежио фотоапаратом и цртежима своја драгоцјена запажања о средини и људима који ту живе. Трагично је завршио живот (убијен од усташа) почетком Другог свјетског рата 1941. године.

Перо Поповић (1881–1941), један од првих школованих сликара из Приједора. Након добијања стипендије 1894. године, уписује се у први разред Државне велике реалке у Сарајеву. Од тада, посвећује

Шпиро Боцарић. Орнамент са кошуље. (Из монографије В. Грандић, Бања Лука, 2003).

⁹⁰ Видосава Грандић. *Шпиро Боцарић – Перо Поповић – Божо Николић у српском грађанском сликарству Босне и Херцеговине 1900-1941*. Бања Лука: Град Бања Лука, 2003, 31.

се сликарству. Радио је и као учитељ цртања. „Тако су се два Приједорчанина, Поповић и Швракић, после кратког приватног школовања у Бечу и Швракићевог претходно код Ристе Вукадиновића у Београду, у јесен 1904. године, уписали на Академију ликовних умјетности у Прагу. У општој школи су обојица провели пет семестара у класи професора Влахе Буковца, а потом Поповић два и Швракић шест семестара у специјалки код професора Франтишека Женишека. Тако од 1904. године започиње Поповићево 'прашко раздобље' које је трајало до лета 1908. године“⁹¹. У Прагу је Перо Поповић наставио свој рад пружајући врхунске сликарске резултате. Оснивач је југословенског ђачког умјетничког друштва *Вила* што му је омогућило да прати, бар дјелимично, рад у својој домовини којој је остао одан ширећи и на тим подручјима своје ликовно

Перо Поповић. Аутопортрет, 1904. (Из монографије В. Грандић, Бања Лука, 2003).

образовање међу младим члановима. Поповићев период боравка у Бањој Луци трајао је у раздобљима од 1908. до 1914. и од 1917. до 1929/30. године.

⁹¹ Исто, 58–59.

„У време до 1914. године Поповић се, поред педагошког рада и сликања, прикључио и неким другим културним и политичким активностима у Бањалуци. Наиме, када су септембра 1909. године Петар Кочић и другови упутили прво писмо пријатељима о покретању листа „Развитак“ у Бањалуци међу потписницима налази се и његово име“⁹². Пред крај свог живота, Поповић је боравио у Сарајеву радећи као професор сликарства у гимназији, гдје и умире 1941. године.

Божо Николић (1905-1958), сликар, рођен у Бањој Луци. Одмах послје Другог свјетског рата постављен је за директора Музеја Босанске Крајине, када и постаје активни учесник у културном животу града. Пратила га је репутација водећег сликара у Бањој Луци када и стиче своју пуну афирмацију. Музеј Републике Српске издавач је ретроспективне изложбе слика овог умјетника која се налази у Завичајној збирци, а такође, мјесто у овом фонду добила је и публикацији аутора Видосаве Грандић, ликовног критичара и историчара умјетности: *Шпиро Боцарић - Перо Поповић - Божо Николић у српском грађанском сликарству Босне и Херцеговине 1900-1941*.

Душан Симић (1930-1961), бањолучки умјетник који је остао вјеран свом граду. У њему и о њему је створио низ значајних дјела. Радио је као ликовни педагог у основној школи, а уједно је приређивао изложбе својих радова, углавном пејзажа у техници акварела. Историчар умјетности Видосава Грандић, на промоцији монографије *Душан Симић* каже: „Није битно колико је година Симић живео. Мислим да је јако важно то што је оставио иза себе, а оставио је дело које сведочи о уметнику који је у оној времену ишао великим корацима ка модерној уметности европског ранга“⁹³.

⁹² Грандић В. *Шпиро Боцарић – Перо Поповић – Божо Николић у српском грађанском сликарству Босне и Херцеговине 1900-1914*. Бања Лука: Град Бања Лука, 2003, 63.

⁹³ Промоција монографије *Душан Симић*. Музеј савремене уметности Републике Српске, 2008.

Ахмед Бешић (1931-2013), први бањолучки академски вајар чије скулптуре, бисте и споменици красе тргове и галерије у Републици Српској и Босни и Херцеговини, али и у свијету. Био је познат и као професионални луткар Дјечјег позоришта у Бањој Луци. Добитник је награде „Веселин Маслеша“, 1964. године, што је био и један од разлога да добије атеље у Дому културе гдје је водио школу скулптуре. Ликовни прилози Ахмеда Бешића заступљени су у Завичајном фонду: збирка приповиједака *Кад једном дођеш у град од лишћа*, чији је приређивач Исмет Бекрић и антологија *Бањалучки жубори*.

Ахмед Бешић. *Петар Кочић*. Својина Народне и универзитетске библиотеке.

Бекир Мисирлић (1931–2001), бањолучки сликар и скулптор. Поља истраживања овог умјетника су сликарство, скулптура, керамика и мозаик. Од 1987. године био је дописни члан Академије наука и умјетности Босне и Херцеговине. У Завичајном фонду налази се каталог изложбе Бекира Мисирлића *Маске* у издању Музеја савремене умјетности Републике Српске. За монографију *Banjaluka*, која је такође дио Завичајне збирке објављена давне 1970. године, Мисирлић је заједно са још неким умјетницима тог времена радио на сакупљању грађе и фотографија које су допринијеле изгледу и значају ове публикације.

Бекир Мисирлић. *Маске* (Бања Лука, 2005).

Томислав Дугоњић (1932–1991), заузима посебно мјесто у савременој умјетности. „Већ на неким slikama, nastalim po završetku Akademije za likovne umjetnosti u Zagrebu, iako rađenim u akademskom stilu, mogao je naslutiti problem koji će ga sve do sada zaokupljati. To je sukob racionalnog i iracionalnog, statičkog i dinamičkog, oblog i oštrog, toplog i hladnog, linije i plohe“⁹⁴. Томислав Дугоњић је аутор текстова објављених у бањалучком часопису за књижевност и

⁹⁴ Meliha Husedžinović *Tomislav Dugonjić*. U: „30 godina likovnog stvaralaštva u Banjaluci“. Banjaluka: Umjetnička galerija, 1975, 40.

умјетност „Путеви“: *Exodus ili ogled o lijevku i piramidi i Korijenje u vodi*.

Алојз Ђурић (1933–2007), сликар који је још од студентских дана показивао наклоност према илустрацији и цртежу. Био је члан Удружења ликовних умјетника Босне и Херцеговине. У мноштву издању Музеја савремене умјетности Републике Српске налази се и каталог изложбе слика овог умјетника који је заступљен у Завичајном фонду, поред још неких дјела као што су илустрације, вињете и цртежи за приповијетке Петра Кочића.

Мерсад Бербер (1940–2012) један је од познатијих умјетника на подручју Босанске Крајине. Своју прву изложбу имао је у Бањој Луци 1957. године на којој је излагао цртеже-карикатуре. Као студент, добија Прешернову награду за графику, а затим сlijеди и низ других награда. Бербер се интензивно

Мерсад Бербер. *Графике* (Из монографије П. Кочића *Мргуда*, 1956).

бавио и илустрацијом па се у Завичајном фонду налазе поједина дјела познатих аутора која су обогачена његовим илустрацијама: књига поезије Душка Трифуновића под називом *Дневник и ноћник*,

поезија за дјецу Насихе Капићић-Хаћић *Трчимо за сунцем*, приповијетке Иве Андрића *Јелена, жена које нема* и др. У саставу Завичајне збирке налази се и монографија о животу и раду великог умјетника под називом *Мерсад Бербер*, књижевника Мака Диздара.

Омер Бербер (1948), најмлађи брат Мерсада Бербера, рођен је у Бањој Луци. Своје двије љубави, архитектуру и сликарство успио је укомпоновати на тај начин да се најчешће понеки архитектонски елементи налазе на његовим сликама. У Завичајном фонду заступљена су поједина дјела са илустрацијама овог умјетника: роман професора Тихомира Левајца *Кружно кретање*, као и поезија Ранка Павловића *Дамари јасеновачки*.

Када је ријеч о култури на подручју Босанске Крајине, не може се заобићи име академика, композитора, етномузиколога, хоровађе и педагога Владе Милошевића (1901-1990), који је дао свој велики допринос у музичком животу града. Рођен је у Бањој Луци, гдје завршава основну и средњу школу, да би потом наставио школовање у Београду и Загребу. Предавао је на Учитељској и Музичкој школи у Бањој Луци и Нишу, радио је у Музеју Босанске Крајине и био је диригент хора СПД „Јединство“. Аутор је руковета *Пјесме са Змијања*, што је хорска сублимација његовог односа према народној пјесми и стваралачком приступу фолклору. Круна његовог стваралаштва је опера *Јазавац пред судом*. Обилазећи села Босанске Крајине, биљежио је све врсте народног пјевања које је објавио у четири књиге. Аутор је и књиге о севдалинци, двије збирке пјесами из Народноослободилачке борбе и књиге *Равна пјесма*. За изузетан допринос и рад, Владо Милошевић добио је више државних награда. За редовног члана Академије наука и умјетности Босне и Херцеговине изабран је на ванредној скупштини Академије 1967. године. Музеј Владе Милошевића данас се налази у једној од старих бањалучких вила на Царском друму. У питању је кућа у којој је композитор стварао задњих година свог живота. Музичка школа „Владо Милошевић“, са својом дугом традицијом, и данас се

налази у Бањој Луци успјешно пружајући основна знања и искуства будућим музичким ствараоцима. Значајна дјела овог умјетника налазе се похрањена у Народној и универзитетској библиотеци Републике Српске: *Дани Владе Милошевића*, у извођењу Гудачког оркестра Академије умјетности Универзитета у Бањој Луци; *Књежополске народне пјесме*, зборник старих и новијих записа; *Крајишке борбене пјесме*; „*Владо Милошевић, један вијек*“, аутора Ранка Рисојевића; *Владо Милошевић*, аутора Ивана Чавловића; *Традиција као инспирација*, зборник радова⁹⁵ и друга.

Владо Милошевић

Ово помињање је један мали израз захвалности великим књижевницима и умјетницима који су живјели и стварали на овом тлу, а неки и данас активно учествују у друштвеном и културном животу Бање Луке. Треба поменути да, поред књижевника и ликовних стваралаца, Завичајна збирка баштини и сва издања професора Универзитета у Бањој Луци. Надати се да ће и будућа покољења слиједити пут својих претходника дајући свој допринос и учешће у даљем развоју, прије свега, културе овог града.

Посебне збирке које се налазе у фондовима Народне и универзитетске библиотеке Републике Српске, и које су представљене овим Каталогом, пружају слику једног друштва и њене средине сежући у далеку прошлост, пратећи садашњи развој, са погледом и занимањем за њен будући напредак.

⁹⁵ Научни скуп *Владо Милошевић: етномузиколог, композитор и педагог*. Бања Лука: Академија умјетности, 2013.